

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3467/2022. (XII. 6.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Kfv.IV.38.214/2021/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A jogi képviselővel (dr. Hüttl Tivadar ügyvéd) eljáró természetes személy indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, és abban kérte a Kúria Kfv.IV.38.214/2021/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, a Debreceni Törvényszék 103.K.701.935/2021/9. számú ítéletére is kiterjedő hatállyal.
- [2] Az indítványozó a támadott döntések megsemmisítése esetén az Abtv. 43. § (4) bekezdése alapján az Oktatási Hivatal EMUN/3865-12/2021. iktatószámú határozatának megsemmisítését is kérte az Alkotmánybíróságtól.
- [3] 1.1. Az alkotmányjogi panasz alapját képező egyedi ügy előzményei az Alkotmánybíróság rendelkezésére álló iratok alapján az alábbiak szerint összegezhetőek. Az indítványozó gyermeke 2021 szeptemberében kezdte meg az általános iskolai tanulmányok 5. évfolyamát. Az ezt megelőző 4 évben magántanulóként, illetve a koronavírus járványra tekintettel személyes jelenlétet nem igénylő formában teljesítette a tankötelezettséget. Az indítványozó 2021. június 15. napján kérelmet terjesztett elő az Oktatási Hivatalhoz, amelyben kérte, hogy a gyermek számára az általános iskola 5. évfolyamában is tegyék lehetővé az egyéni munkarendet. A kérelmében az indítványozó jelezte, hogy a tanulásnak ezt a formáját a gyermekkel egyeztetve, tudatosan választotta, a gyermek tanulmányainak legmagasabb szintű folytatása érdekében. A kérelem szerint kutatási adatok igazolják, hogy a magántanulók jobb tanulmányi eredményeket érnek el, függetlenül a szüleik iskolázottságától vagy a család anyagi helyzetétől. A kérelemben azt is megjelölte, hogy a magántanulók átlag felett teljesítenek a szociális, érzelmi és pszichológiai mutatók területén, magasabb az önbecsülésük, fontosabb számukra a családi összetartozás és a közösség szolgálata is, mint iskolába járó társaiknak. A kérelem azt is hangsúlyozta, hogy a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban: Nkt.) szerinti „sajátos helyzet” fogalma nem csupán kemény mutatókkal leírható, objektív vizsgálat útján megállapítható sajátosságokat fed le, hanem olyan körülményeket is, amelyek a tanuló szociális hátterére, neveltetésére, a szülők által vallott értékrendre és a gyermek esetében az ő több éves tapasztalataira visszavezethető saját egyéni elhatározására és döntésére is vonatkoznak. A tanulói eredmények kapcsán a kérelem rámutat, hogy a gyermek kiválóan teljesítette a tőle elvártakat.
- [4] 1.2. Az Oktatási Hivatal EMUN/3865-12/2021. iktatószámú határozatával a kérelmet elutasította. Az Oktatási Hivatal az eljárása során megkereste a Nyíregyházi Járási Hivatal Gyámügyi Osztályát (a továbbiakban: gyámhivatal), illetve a Nyíregyházi Család-Gyermejjóléti Központot (a továbbiakban: gyermekjóléti központ), hogy adjanak tájékoztatást arról, hogy a tanuló esetében fennáll-e olyan körülmény, amely az egyéni munkarend engedélyezését indokolja. A gyermekjóléti központ a gyermek tankötelezettségének egyéni munkarendben teljesítését támogatta. Támogató levelében rögzítette, hogy a családlátogatás jelenlegi tapasztalatai alapján az egyéni tanrend nem jelent a gyermek számára hátrányt, véleménye szerint a szülők által bevezetett rendszer a gyermek fejlődését szolgálja. A gyámhivatal válasziratában a tanuló egyéni munkarend szerinti teljesítését nem javasolta, mivel annak teljesítését alátámasztó indok – álláspontja szerint – nem áll fenn. Az Oktatási Hivatal megkereste a gyermekkel jogviszonyban álló Nyíregyházi Bem József Általános Iskola Herman Ottó

Tagintézményét is. Az iskola tájékoztatása szerint nem áll fenn olyan körülmény, amely mindennapos iskolába járási kötelezettség teljesítésének akadályát képezné. A válaszirat szerint az iskola a tanuló esetében a saját, illetve a tanulóval kapcsolatban álló pedagógusok szakmai véleménye alapján nem tartja indokoltnak, illetve előnyösnek az egyéni munkarend engedélyezését. Az Oktatási Hivatal rögzítette, hogy az egyéni munkarendre irányuló engedély, illetve az engedélyezhetőség jogalapja vonatkozásában mindenképpen szükséges, hogy a tanulót érintően egyrészt fennálljon valamilyen sajátos, különleges adottság, élethelyzet/körülmény, másrészt, hogy az előnyös legyen a tanuló fejlődésére, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából. A két feltétel egymással konjunktív viszonyban van, azaz együttes fennállásuk esetén engedélyezhető az egyéni munkarend. Az, hogy az indítványozó nem ért egyet a főszabálynak tekintendő, iskolai helyiségben történő, személyes jelenlétet igénylő tanulási formával, nem keletkeztethet a tanulóra nézve olyan jogosultságot, mely szerint tanköteles, kiskorú diákként a kötelező iskolába járás alól felmentést kapjon, még akkor sem, hogyha magántanulóként korábban tanulmányai teljesítése során eredményes volt (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [11]).

- [5] 1.3. A határozattal szemben az indítványozó 2021. szeptember 3. napján keresettel élt a Debreceni Törvényszéknél. A Debreceni Törvényszék a keresetet 103.K.701.935/2021/9. számú ítéletével elutasította. A Debreceni Törvényszék rögzítette, hogy a szülők neveléshez való joga, így különösen annak megválasztásának joga, hogy a gyermekük számára egyéni munkarendet kérelmezhetnek, nem korlátlan jog (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [34]). A Törvényszék kifejtette, hogy az egyéni tanulói munkarend engedélyezésének minden esetben alapos, részletes tényfeltáráson kell alapulnia, az ebben hozott döntés pedig mérlegelési jogkörben hozott döntésnek minősül. A tárgyi ügyben egyértelműen megállapítható volt, hogy az Oktatási Hivatal az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 62. §-ában meghatározott tényállás-tisztázási kötelezettségének eleget tett: megkereste a gyámhivatalt, a gyermekjóléti központot, továbbá az iskola állásfoglalását is kikérte az érintett kiskorú számára egyéni tanulói munkarend engedélyezése iránti eljárásban. Az Nkt. 45. § (6) bekezdése értelmében az Oktatási Hivatalnak arról kellett döntenie, hogy a tanuló a tankötelezettségének egyéni munkarend keretében tehet-e eleget, azaz ennek körében azt kellett vizsgálnia, hogy fennáll-e olyan körülmény a tanuló esetében, amely a tankötelezettség egyéni munkarend keretében történő teljesítését indokoltá teszi. A bíróság álláspontja szerint az indítványozó előadásával ellentétesen az Oktatási Hivatal nem annak a bizonyítása terhelte, hogy az egyéni munkarend hátrányos a tanuló számára, hanem azt kellett vizsgálnia, hogy indokoltá teszi-e bármilyen sajátos, a gyermek helyzetét érintő körülmény azt, hogy tankötelezettségét egyéni munkarend keretében, azaz magántanulóként teljesítse. Az érintett ügyben egyértelműen bebizonyosodott: a hatóság megfelelően bemutatta és alátámasztotta határozatában azt, hogy a szülői kérelem, az egyéni tanulói munkarend engedélyezése sértené a gyermek jogait (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [40]).
- [6] 1.4. Az indítványozó 2021. december 13-án felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Kúriához, amelyben kérte a Debreceni Törvényszék ítéletének megváltoztatását, valamint az Oktatási Hivatal határozatának megsemmisítését. A Kúria Kfv.IV.38.214/2021/2. számú végzésében az indítványozó kérelmének befogadását mérlegelési jogkörben megtagadta.
- [7] 1.5. Az indítványozó 2022. január 15-én alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz, amelyben kérte a Debreceni Törvényszék jogerős ítéletének megsemmisítését. Az Alkotmánybíróság IV/242-2/2022. számú végzésében az alkotmányjogi panaszt egyesbírói eljárás keretében visszautasította, tekintettel arra, hogy a Kúria előtt felülvizsgálati eljárás volt folyamatban.
- [8] 2. A felülvizsgálati eljárás lezárultát követően az indítványozó ismételt alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz az Abtv. 27. § alapján, amelyben kérte a Kúria Kfv.IV.38.214/2021/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, a Debreceni Törvényszék 103.K.701.935/2021/9. számú ítéletére is kiterjedő hatállyal. Az indítvány szerint a támadott döntések sértik az indítványozó mint szülő Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdésében foglalt neveléshez való jogát.
- [9] Az indítványozó álláspontja szerint a Debreceni Törvényszék döntésének alaptörvény-ellenessége elsődlegesen abból fakad, hogy a Törvényszék alaptörvény-ellenesen értelmezte az Nkt. 45. § (5) bekezdését, és ehhez kapcsolódóan a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (továbbiakban: EMMI rendelet) 75. § (2) és (3) bekezdését, az Nkt. 45. § (5) bekezdésének ugyanis – az EMMI a rendelet idézett rendelkezéseit segítségül hívva – az Alaptörvény XVI. cikkének (2) bekezdésében biztosított, a szülő gyermeke nevelésének megválasztásához való jogát jelentősen szűkítő értelmezést adott. Amikor a Törvényszék az Nkt. 45. § (5) bekezdését értelmezve arra jutott, hogy az egyéni munkarend engedélyezéséhez annak igazolása is szükséges, hogy az egyéni munkarend előnyös legyen a fejlődés szempontjából, azt olyan tartalommal töltötte meg, amely a rendelkezésből nem kiolvasható és a szülő neveléshez való jogának törvényi alapot nélkülöző és lényegesen jelentősebb korlátozását jelenti, mint amit a törvény szövege ténylegesen megenged.

- [10] Az indítvány szerint az ügy alapvető alkotmányjogi jelentőségét a támadott jogértelmezés és az Alkotmánybíróság által előírt alkotmányos követelmény összeegyeztethetlensége, az alapjogi jogegység hiánya adja, az Oktatási Hivatal jogértelmezése ugyanis nem áll összhangban az Alkotmánybíróság 9/2021. (III. 17.) AB határozata (a továbbiakban: Abh.) rendelkező részének 4. pontjával, az alapjogsértő jogértelmezést pedig a Törvényszék a támadott döntésével megerősítette.
- [11] Az indítványban azt is kifejtésre került, hogy a Kúria az ügy befogadhatóságának mérlegelése során nem ismer-
te fel, hogy a Debreceni Törvényszék a döntése során az Alkotmánybíróság által megállapított alkotmányos követelményeket figyelmen kívül hagyta, a jogszabályi előírásokon pedig túlterjeszkedett.
- [12] Az indítványozó álláspontja szerint a gyermek sorsáról való döntések során a szülő határozhatja meg a gyermek nevelésének, taníttatásának mikéntjét. Amennyiben pedig az állam a szülőnek ezt a döntését nem fogadja el, úgy azt nyomós indokokkal kell alátámasztania. Ezek a nyomós indokok azonosak a szülői nevelési jog szükséges és arányos korlátozásával. Az indítványozó határozott álláspontja szerint a Debreceni Törvényszék (és korábban az Oktatási Hivatal) döntése hibásan, alaptörvény-ellenesen értelmezi az Nkt. 45. § (5) bekezdését, az EMMI rendelet 75. § (2) és (3) bekezdésén kívüli indokból is előfordulhat ugyanis, hogy a gyermek olyan egyéni adottságokkal rendelkezik, amely miatt a fejlődése és tanulmányai eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös, ha egyéni munkarendet kap.
- [13] A Debreceni Törvényszék ítélete tehát azzal, hogy az Nkt. 45. § (5) bekezdését kiterjesztően, a törvényben nem szereplő feltételekkel kiegészítve, és úgy értelmezte, hogy annak alapján azt kell igazolni, hogy az egyéni munkarend előnyös legyen a fejlődés szempontjából, akkor alaptörvény-ellenesen, a törvényi előírásokon túlmenően, illetve az Nkt. 45. § (5) bekezdésének alkalmazásához megállapított alkotmányos követelményben foglaltaktól eltérően korlátozta az indítványozó neveléshez való jogát. Nem vette figyelembe, hogy a szülői kérelem kifejezetten csak akkor utasítható el, ha megállapítást nyer, hogy a kérelem elutasítása szolgálja a gyermek legjobb érdekét, ezzel pedig megfordította a jogkorlátozó döntést megalapozó vizsgálat tárgyát. Ennek az alapkövetelménynek a figyelmen kívül hagyása pedig hozzájárult ahhoz, hogy az indítványozó neveléshez való joga a törvény által megállapított szükséges és arányos mértéken túli korlátozást szenvedjen. A támadott ítélet szerint ugyanis nem az alapjog korlátozását jelentő, a kérelem elutasító határozat meghozatalát kell indokolni, hanem azt, hogy miért érvényesülhet a szülő nevelési szabadsága.

II.

- [14] 1. Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezése:

„XVI. cikk (2) A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.”

- [15] 2. Az Nkt. indítvánnyal érintett rendelkezése:

„45. § (5) A tankötelezettség iskolába járással teljesíthető. Ha a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös, a tankötelezettség teljesítése céljából határozott időre egyéni munkarend kérelmezhető. A szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló a kérelmet a tanévet megelőző június 15-éig nyújthatja be a felmentést engedélyező szervhez. Ezen időpontot követően csak abban az esetben nyújtható be kérelem, ha a tankötelezettség iskolába járással történő teljesítését megakadályozó körülmény merül fel. Jogszabályban meghatározott esetben az egyéni munkarendet biztosítani kell.”

[16] 3. Az EMMI rendelet indítvánnyal érintett rendelkezése:

„75. § (2) Ha a sajátos nevelési igényű tanuló, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján tanulmányait egyéni munkarend keretében folytatja, iskolai neveléséről és oktatásáról, felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatainak megállapításáról, a felkészítést végző pedagógusokról a szakértői véleményben foglaltak szerint az az iskola gondoskodik, amellyel a tanuló tanulói jogviszonyban áll. Az iskolában nem foglalkoztatott szakemberek biztosításáról

a) a beilleszkedési, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő tanuló esetén a pedagógiai szakszolgálati intézménynek,

b) sajátos nevelési igényű tanuló esetén az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatkak kell gondoskodni.

(3) Ha a tanuló az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 89. § szerinti általános járóbeteg szakellátásban, vagy az Eütv. 91. § szerinti általános fekvőbeteg szakellátásban résztvevő szakorvos által kiadott vélemény szerint tartós gyógykezelésben részesül és emiatt a mindennapos iskolába járási kötelezettségét nem tudja teljesíteni, egyéni munkarend keretében folytatja tanulmányait. A tartós gyógykezelés miatt egyéni munkarend keretében tanulmányokat folytató tanuló felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatának megállapításáról az az iskola gondoskodik, amellyel a tanuló tanulói jogviszonyban áll.”

III.

[17] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint elsőként az alkotmányjogi panasz befogadhatósága törvényi feltételeinek fennállását vizsgálta meg.

[18] A Kúria Kfv.IV.38.214/2021/2. számú végzése tekintetében az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó jogosultnak és érintettnek is tekinthető, mivel saját egyedi ügyével összefüggésben terjesztett elő alkotmányjogi panaszt.

[19] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése alapján az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az indítványozó jogi képviselője a Kúria végzését 2022. február 18. napján vette át, alkotmányjogi panaszát pedig 2022. március 31. napján, határidőben terjesztette elő a Debreceni Törvényszék útján. Az indítványozó jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, így az indítvány e tekintetben is megfelel a törvényi feltételeknek. A Kúria az indítványozó felülvizsgálati kérelmének befogadását mérlegelési jogkörében eljárva tagadta meg. Az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése az alkotmányjogi panaszok elbírálása szempontjából Alaptörvényben biztosított jogot tartalmaz. Az alkotmányjogi panasz a határozott kérelem Abtv. 52. § (1b) bekezdése szerinti követelményeit teljesíti.

[20] Az Abtv. 29. §-a értelmében az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kéteye, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadható be. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint e befogadhatósági feltételek vagylagos jellegűek, így azok fennállását az Alkotmánybíróság külön-külön vizsgálja [3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]].

[21] Az Alkotmánybíróság alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek ítélte meg, hogy a XVI. cikk (2) bekezdése tükrében az Alaptörvénnyel, illetve az Abh.-ban rögzített alkotmányos követelménnyel összhangban áll-e egy olyan bírói értelmezés, amely az Nkt. 45. § (5) bekezdése alapján az egyéni munkarend engedélyezésekor azon két feltétel együttes fennállását vizsgálja, hogy egyrészt a tanulót érintően fennáll-e valamilyen sajátos, különleges adottság, élethelyzet/körülmény, másrészt pedig az egyéni munkarend előnyös-e a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából.

[22] Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszt az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, külön befogadási eljárás mellőzésével, érdemben bírálta el.

IV.

[23] Az alkotmányjogi panasz nem megalapozott.

[24] 1. Az Alaptörvény XVI. cikke a gyermekek védelmének alkotmányos alapja. A XVI. cikk (1) bekezdése a gyermeknek a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való

jogát deklarálja, a (2) bekezdése pedig biztosítja a szülők számára a jogot a gyermeküknek adandó nevelés megválasztására.

- [25] Az Alaptörvény normaszöveg-javaslatához fűzött alkotmányozói indokolás a korábbi alkotmánybíróági gyakorlatot is felhasználva fogalmazza meg a XVI. cikkénél, hogy a testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkiel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket.
- [26] Az Alkotmánybíróság a 14/2014. (V. 13.) AB határozatban rámutatott, hogy az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított alapjog, a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga, speciális szerkezetű és többpólusú: jogosultja a gyermek, míg kötelezettje elsődlegesen a család (a szülők), másodlagosan pedig – kiegészítő, illetve bizonyos esetekben pótló jelleggel – az állam. Az államnak – ebben a szerepkörében – a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát aktív, tevőleges, támogató (nem pusztán passzív) magatartással kell érvényre juttatnia. A család (a szülők) XVI. cikk (1) bekezdéséből fakadó kötelezettsége elsősorban a magánszférában, a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges tartás, gondozás, nevelés, oktatás és az ezeket elősegítő családi légkör kialakításának kötelezettségeként értelmezhető. Ezzel szemben az állami kötelezettség a családokon keresztül a gyermekek támogatását, a fejlődésükre károsan ható kockázatvállalásoktól való megóvását, és az önálló, felelős és tájékozott döntéshozatalra történő felkészítés lehetővé tételét jelenti, akár a gyermekek jogainak az Alaptörvénnyel összhangban álló korlátozásának eszközével is.
- [27] 2. Az egyéni munkarend szabályait az Nkt. 45. § (5) bekezdése tartalmazza. A hivatkozott jogszabályhely rögzíti, hogy a tankötelezettség főszabály szerint iskolába járással teljesíthető. Ha azonban a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös, a tankötelezettség teljesítése céljából határozott időre egyéni munkarend kérelmezhető.
- [28] Az Alkotmánybíróság az egyéni munkarend alkotmányjogi vetületével az Abh.-ban foglalkozott részletesen. Az Abh. rögzítette, hogy a XVI. cikk (1) bekezdéséből fakadó, a gyermekeket megillető alkotmányos jog, hogy az általános, valamennyi diákra kötelezően alkalmazandó szabályok mellett az oktatásban lehetőséget kell biztosítani arra, hogy egyes, speciális élethelyzetben lévő, vagy az elvárttól eltérő ütemben fejlődő diákok személyes körülményei előtérbe kerülhessenek, és – amennyiben ez indokolt, meghatározott ideig – akár a tanórán kívül sajátítsák el a tananyagot. Ezen jog garantálója pedig a szülő, akinek a XVI. cikk (2) bekezdése alapján joga és kötelessége, hogy a gyermekének leginkább megfelelő nevelést válassza (Abh., Indokolás [156]).
- [29] Az Alkotmánybíróság azt is rögzítette, hogy a szülők neveléshez való jogának elsődlegessége és a szülők ezen joguk gyakorlásával kapcsolatos döntése az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése alapján mindaddig nem kérdőjelezhető meg, amíg az összhangban áll a gyermek legjobb érdekével. Az állam intézményvédelmi kötelezettségéből fakadóan ugyanakkor az eljárás keretei között a felmentést engedélyező szervnek azokra az esetekre is tekintettel kell lennie, amikor a szülő Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése szerinti jogának gyakorlása a gyermek XVI. cikk (1) bekezdése szerinti legjobb érdekével ellentétes eredményre vezetne.
- [30] Az Abh. szerint a felmentést engedélyező szerv abban az esetben utasíthatja el a szülő egyéni munkarend iránti kérelmét, ha igazolható, hogy a gyermek legjobb érdeke a gyermek egyéni adottsága, sajátos helyzete, fejlődése és tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése érdekében a szülő kérelmével szemben valójában éppen az, hogy tanulmányait ne egyéni munkarend keretében, hanem iskolába járással folytassa. Amennyiben pedig mindez a szülő által benyújtott kérelemből és mellékleteiből nem állapítható meg, a felmentést engedélyező szervnek a kérelem elbírálását megelőzően be kell szereznie az Nkt. 45. § (6) bekezdése szerinti szervek, illetőleg intézmények álláspontját. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban az Alaptörvény XVI. cikk (1) és (2) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelményként rögzítette ezért, hogy az Nkt. 45. § (5) bekezdése szerinti, jogszabályoknak megfelelően előterjesztett kérelem elbírálása során a szülő nyilatkozata és adott esetben a szülő által a kérelem mellékleteként becsatolt dokumentáció nem hagyható figyelmen kívül; a felmentést engedélyező szerv pedig a kérelmet akkor utasíthatja el, ha megállapítható, hogy a gyermek neveléséért elsődlegesen felelős szülő akaratával szemben valójában a kérelem elutasítása szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét. A felmentést engedélyező szervnek a gyermek legjobb érdekét, mint szakkérdést megvizsgált indokolt határozatban kell számot adnia arról, hogy adott esetben a felmentési kérelemnek a gyermek jogos érdekében szem előtt tartásával, a gyermek neveléséért elsődlegesen felelős szülők kifejezett kérelme ellenére miért nem ad helyt.

- [31] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is hangsúlyozza, hogy a gyermekek legjobb érdeke akkor érvényesülhet a legteljesebben, ha egyéni ügyükben, a személyes élethelyzetükre vonatkozó döntések elsősorban a szüleik, másodsorban pedig az őket és egyéni szükségleteiket legjobban ismerő személyek véleményét figyelembe véve születnek meg.
- [32] 3. Az indítványozó álláspontja szerint a Debreceni Törvényszék döntésének alaptörvény-ellenessége elsődlegesen abból fakad, hogy a Törvényszék alaptörvény-ellenesen értelmezte az Nkt. 45. § (5) bekezdését akkor, amikor annak – az EMMI rendelet 75. § (2) és (3) bekezdését is alapul véve – az Alaptörvény XVI. cikkének (2) bekezdésében biztosított, a szülő gyermeke nevelésének megválasztásához való jogát jelentősen szűkítő értelmezést adott. Az indítvány szerint ugyanis a bíróság azzal, hogy az Nkt. 45. § (5) bekezdését értelmezve arra jutott, hogy az egyéni munkarend engedélyezéséhez annak igazolása is szükséges, hogy az egyéni munkarend előnyös legyen a fejlődés szempontjából, olyan tartalommal töltötte meg, amely a rendelkezésből nem kiolvasható és a szülő neveléshez való jogának törvényi alapot nélkülöző és lényegesen jelentősebb korlátozást jelent, mint amit a törvény szövege ténylegesen megenged.
- [33] Az Alkotmánybíróság ezért azt vizsgálta meg, hogy az Alaptörvénnyel összhangban állt-e a bíróság jogértelmezése akkor, amikor az indítványozó Oktatási Hivatal döntésének megsemmisítésére irányuló kérelmét elutasította.
- [34] Az Nkt. 45. § (2) bekezdése szerint a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti, tankötelessé válik. Az Nkt. 45. § (5) bekezdése szerint a tankötelezettség főszabály szerint iskolába járással teljesíthető. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban az egyéni munkarend szabályainak Alaptörvénnyel való összhangja mellett foglalt állást, hangsúlyozva, hogy bármely gyermek életében adódhatnak olyan egyedi élethelyzetek, speciális körülmények, átmeneti nehézségek, amelyek miatt a gyermek legjobb érdekében indokolt lehet a tankötelezettséget egyéni munkarend keretében teljesíteni. Ehhez nem szükséges igazolt tanulási nehézség, kiemelkedő sportteljesítmény vagy akár tartós betegség, hiszen számos egyéb olyan helyzet merülhet fel egy család életében, amely átmenetileg az egyéni munkarend választását indokolhatja. Az Nkt. maga is úgy fogalmaz, hogy egyéni munkarend akkor kérelmezhető, ha a gyermek számára ez előnyös. Azt, hogy ez miért előnyös, a szülő az Oktatási Hivatalhoz benyújtott kérelmében indokolhatja, illetve ehhez egyéb dokumentációt is benyújthat, amit az Oktatási Hivatalnak a mérlegelés során figyelembe kell vennie.
- [35] Az indítványozó által hivatkozott EMMI rendelet 75. § (2) és (3) bekezdései az egyéni munkarend megítélésének menetét, részletszabályait tartalmazzák azon esetkörökben, amikor az Oktatási Hivatal mérlegelés nélkül, szakértői, illetve szakorvosi vélemény alapján engedélyezi az egyéni munkarendet (sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, valamint tartós gyógykezelés alatt álló tanulók esetében).
- [36] A fentiek alapján, amennyiben az Oktatási Hivatal az egyéni munkarendet kizárólag az EMMI rendelet hivatkozott rendelkezései esetén engedélyezné, az az Nkt. 45. § (5) bekezdése értelmezésének egy alaptörvény-ellenes szűkítése lenne. Az EMMI rendelet vonatkozó szabályai ugyanis az egyéni munkarend engedélyezésének csupán egyetlen esetkörét (és nem pedig valamennyi esetkörét) szabályozza. Az Alkotmánybíróság vizsgálata során azonban azt állapította meg, hogy – bár a bírósági döntés valóban hivatkozza az EMMI rendelet 75. § (2) és (3) bekezdését – a döntést nem kizárólag arra alapította. Az ítélet ugyanis azt rögzíti, hogy sem az Nkt. 45. § (5) bekezdésében, sem az EMMI rendelet 75. § (2) és (3) bekezdésében foglaltak nem álltak fent (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [37]).
- [37] Az Nkt. 45. § (5) bekezdése szerint egyéni munkarend abban az esetben engedélyezhető, ha „a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös”. Az ítélet – az Alkotmánybíróság gyakorlatával és az Abh.-ban foglalt alkotmányos követelménnyel összhangban – rögzítette, hogy az indítványozó egyéni tanulói munkarend engedélyezése iránti kérelmében semmilyen olyan sajátos, különleges adottságot, élethelyzetet, körülményt nem adott elő, amely alapján azt a következtetést lehetett volna levonni az adott egyedi ügyben, hogy a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából egyéni tanulói munkarend engedélyezése a kiskorúra nézve előnyös lenne (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [38]), ilyen körülményről pedig az indítványozó sem számolt be a beadványában.
- [38] Az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése értelmében a szülők joga megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést, a (3) bekezdés értelmében pedig a szülők kötelesek a gyermekük taníttatásáról gondoskodni. Az állam intézményvédelmi kötelezettsége keretében, a gyermek legjobb érdekének biztosítása érdekében működteti

egyebek között az általános iskolai intézményhálózatot, és rögzíti az általános iskolai tanulmányok teljesítésével kapcsolatos legfontosabb részletszabályokat. Az általános iskolai tanulmányok „normál” (általános iskolába járással) és egyéni munkarend keretében történő teljesítése az Nkt. 45. § (5) bekezdéséből egyenesen következően, és az Alaptörvénnyel is összhangban a főszabály és a kivétel viszonyában állnak egymással. Az állam intézményvédelmi kötelezettségének teljes kiüresítését és az általános iskolába járás és az egyéni munkarend egymással egyenértékű, vagylagos lehetőségként történő kezelését valósítaná meg az indítványozó által hivatkozott jogértelmezés, mely azonban nem csupán az Nkt. szövegének *contra legem* értelmezése lenne, hanem ugyanakkor sem az Alaptörvényből, sem az Abh.-ból nem vezethető le. Az Alkotmánybíróság ugyanis az Abh.-ban az Alaptörvény XVI. cikkéből kiindulva maga is a „jogszabályoknak megfelelően előterjesztett” (és ekként a tankötelezettség iskolába járással történő főszabályából kiinduló) egyéni munkarend iránti kérelem elbírálásával összefüggésben fogalmazott meg alkotmányos követelményt.

- [39] Az Alkotmánybíróság a fentiek alapulvételével jelen esetben azt is megállapította, hogy a Törvényszék az ügy alkotmányos tartalmát felismerve, az Abh.-ban foglaltakat is figyelembe véve hozta meg döntését. A Törvényszék álláspontja szerint ugyanis az Oktatási Hivatal a határozatában az indítványozó által is hivatkozott Abh. rendelkezéseinek megfelelően eljárva, a tényállás megfelelő tisztázásával, mérlegelve a beszerzett bizonyítékokat, a gyámhivatal, a gyermekjóléti központ, illetve az iskola szakmai állásfoglalását, továbbá értékelve a tanuló egyéni körülményeit, családi helyzetét, logikus, egyértelmű, okszerű következtetések alapján jutott arra a megállapításra, hogy a jogkorlátozás alkotmányosan igazolható, azaz az egyéni munkarend engedélyezésének nem állnak fenn a jogszabályi feltételei. A Törvényszék rögzítette, hogy az indítványozó álláspontjával ellentétesen az érintett ügyben az Oktatási Hivatal megfelelően igazolta és indokolta határozatában, hogy „a gyermek mindenek felett álló érdeke, a gyermek egyéni adottsága, sajátos helyzete, fejlődése és tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése érdekében a szülők kérelmével szemben az, hogy a tanulmányait a gyermek ne egyéni munkarend keretében, hanem iskolába járással folytassa” (Debreceni Törvényszék ítélete, Indokolás [39]).
- [40] Az Alkotmánybíróság nem osztotta az indítványozó azon álláspontját sem, hogy a Kúria nem ismerte fel az ügy alapjogi relevanciáját. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy a Kúria megállapította, hogy „az elsőfokú bíróság ítéletében az alperesi határozatot érdemben, az egyedi ügy sajátos jellemzőire is figyelemmel vizsgálta, majd annak alapján okszerű következtetések révén döntést hozott, és e döntését kellőképpen meg is indokolta. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelése során figyelemmel volt arra az Alaptörvény XVI. cikk (1) és (2) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelményre, mely szerint a perbeli kérelem akkor utasítható el, ha megállapítható, hogy ez szolgálja a gyermek legjobb érdekét. E körben a rendelkezésre álló valamennyi bizonyíték értékelését (szülők nyilatkozata, gyermekjóléti szolgálat és gyámhatóság tájékoztatása, iskola véleménye) elvégezte, és azokból okszerű következtetést vont le” (Kúria végzése, Indokolás [22]).
- [41] Az Alkotmánybíróság ugyanakkor ismételten hangsúlyozza, hogy a XVI. cikk (1) és (2) bekezdései alapján a gyermek legjobb érdekének megfelelő döntés meghozatalára elsősorban a gyermeket és az ő egyéni helyzetét és körülményeit legjobban ismerő szülők képesek és jogosultak, a szülők kérelmével ellentétes döntés meghozatalára pedig csak széleskörű ellenbizonyítást követően, a gyermek legjobb érdekének figyelembevételével, részletesen megindokolt határozat keretében kerülhet sor. A szülők ezen joga ugyanakkor nem korlátlan: figyelembe kell venniük az Alaptörvényből fakadó követelményeket éppúgy, mint az Alaptörvénnyel összhangban álló jogszabályi rendelkezéseket (valamely jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására pedig kizárólag az Alkotmánybíróság jogosult).
- [42] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint jelen esetben mind az Oktatási Hivatal, mind pedig a bíróságok eljárása megfelelt a fenti elvárásoknak, beleértve az Abh.-ban megfogalmazott alkotmányos követelményből fakadó követelményeket is. Az Oktatási Hivatal – miután a gyermek szülei a jogszabály által megkövetelt, az egyéni munkarend szükségességét alátámasztó speciális körülményre nem hivatkoztak – három, a gyermeket és körülményeit közelebbről ismerő szervet is megkeresett, és mérlegelésen alapuló döntésére a gyermek legjobb érdekének szem előtt tartásával jutott. A Törvényszék ezután az indítványozó kérelmét elutasító ítéletét a peres felek nyilatkozatai, valamint a rendelkezésre álló közigazgatási iratok alapján, kimerítő szakjogi és alkotmányjogi érvelést és részletes indokolást követően hozta meg. Minden kétséget kizáróan megállapítható éppen ezért, hogy az ügyben eljáró bíróságok és Oktatási Hivatal az előttük folyamatban levő ügy alapjogi relevanciájának felismerésével, az Alaptörvényre figyelemmel, azzal összhangban és az alkalmazandó jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően eljárva hozták meg döntésüket.

- [43] 4. Az Alkotmánybíróság mindezekre figyelemmel az alkotmányjogi panaszt a rendelkező részben foglaltak szerint elutasította.

Budapest, 2022. november 15.

Dr. Salamon László s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/921/2022.

• • •